

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.011.3-051:78

Інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах сучасної мистецької освіти

Instrumental training of future teachers of music in the context of modern art education

П'явка К. М.

доктор філософії,

викладач кафедри музичного мистецтва

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут»

Волинської обласної ради

<https://orcid.org/0000-0002-0453-454X>

П'явка І.М.,

викладач акордеону (вищої категорії) циклової комісії народних інструментів,

<https://orcid.org/0000-0003-3011-6015>

Кругляченко А. Ю.,

Старший викладач (вищої категорії) циклової комісії фортепіано

<https://orcid.org/0000-0003-4865-6925>

У даній статті комплексно розглядається проблема інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах трансформації сучасної мистецької освіти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації змісту, форм та методів інструментального навчання відповідно до компетентнісної парадигми освіти, а також зростанням вимог до професійної, виконавської та педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва в сучасному освітньо-культурному просторі. Також визначено, що інструментальна підготовка є провідною складовою фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, оскільки забезпечує формування цілісного комплексу професійних компетентностей, зокрема технічної, художньо-виконавської,

інтерпретаційної, методичної та педагогічної. У процесі дослідження здійснено аналіз сучасних наукових підходів до організації інструментальної підготовки студентів у закладах фахової передвищої та вищої мистецької освіти, що дозволило визначити тенденції оновлення освітнього процесу з урахуванням індивідуальних можливостей і творчого потенціалу здобувачів освіти. Окреслено особливості інструментального навчання в умовах сучасної мистецької освіти, серед яких: орієнтація на особистісно зорієнтований та компетентнісний підходи, інтеграція навчальної, концертно-виконавської й педагогічної діяльності, а також створення сприятливого освітнього середовища для розвитку творчої ініціативи та самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва. Обґрунтовано доцільність упровадження різноманітних методичних підходів і форм організації навчання у процес інструментальної підготовки здобувачів освіти музичної спеціальності з метою підвищення рівня їх виконавської майстерності та педагогічної готовності. Зроблено висновок, що ефективно організована інструментальна підготовка в умовах сучасної мистецької освіти сприяє формуванню професійної компетентності, розвитку творчого потенціалу та готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до успішної творчої педагогічної діяльності.

Ключові слова: інструментальна підготовка, майбутні вчителі музичного мистецтва, мистецька освіта, професійна компетентність, виконавська діяльність.

This article comprehensively examines the problem of instrumental training of future music teachers in the context of the transformation of modern art education. The relevance of the study is due to the need to modernize the content, forms and methods of instrumental learning in accordance with the competency paradigm of education, as well as the growing demands for the professional, performing and pedagogical activities of the music teacher in the modern educational and cultural space. It is also determined that instrumental training is a leading component of the professional training of future music teachers, as it ensures the formation of a

comprehensive set of professional competencies, in particular technical, artistic and performing, interpretive, methodical and pedagogical. In the process of the research, an analysis of modern scientific approaches to the organization of instrumental training of students in institutions of professional pre-higher and higher art education was carried out, which made it possible to determine the trends of updating the educational process, taking into account the individual capabilities and creative potential of students. The features of instrumental learning in the conditions of modern art education are outlined, including: focus on person-oriented and competence-based approaches, integration of educational, concert-performing and pedagogical activities, active use of innovative pedagogical technologies, as well as creation of a favorable educational environment for the development of creative initiative and self-realization of the future music teacher. The expediency of introducing various methodical approaches and forms of training organization into the process of instrumental training of students of music specialty education in order to increase the level of their performance skills and pedagogical readiness is substantiated. It was concluded that effectively organized instrumental training in the conditions of modern art education contributes to the formation of professional competence, the development of creative potential and the readiness of future music teachers for successful creative pedagogical activity.

Key words: instrumental training, future music teachers, art education, professional competence, performance.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку мистецької освіти в Україні характеризується суттєвими трансформаціями змісту, форм і методів фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У контексті впровадження компетентнісної парадигми освіти, інтеграції національних і європейських освітніх стандартів зростають вимоги до рівня професійної підготовленості педагога-музиканта, які можуть дієво на практиці поєднувати виконавську, педагогічну та творчу діяльність. Особливої актуальності в цьому зв'язку набуває проблематика інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як

важливої складової їхньої професійної компетентності. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має забезпечувати не лише оволодіння технікою гри на музичному інструменті, а й формування у здобувача освіти художньо-виконавського мислення, інтерпретаційних умінь, педагогічної рефлексії та готовності до концертно-виконавської діяльності. Але, водночас практика мистецької освіти засвідчує наявність низки суперечностей між сучасними вимогами до професійної діяльності вчителя музичного мистецтва та традиційними підходами до організації інструментального навчання сучасної молоді. Це зумовлює необхідність наукового переосмислення змісту інструментальної підготовки в умовах сучасної мистецької освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема її інструментально-виконавського показника, знайшла відображення в працях вітчизняних і зарубіжних науковців. У наукових дослідженнях розглядаються питання формування інструментально-виконавської майстерності, розвитку музично-творчих здібностей студентів, удосконалення методики навчання гри на музичних інструментах, а також педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музики. Окремі наукові праці присвячені проблемам компетентнісного підходу у фаховій підготовці студентів-музикантів, інтеграції виконавської та педагогічної діяльності, розвитку творчої самореалізації майбутніх педагогів у процесі інструментального навчання. Підготовка здобувачів освіти в інструментально-виконавських класах є складовим компонентом системи професійного навчання майбутнього вчителя музики у вищому педагогічному закладі освіти. Її зміст, функції, основні закономірності та принципи побудови вже досліджувались вітчизняними вченими. Окремі аспекти цього виду фахової діяльності знайшли відображення у спеціальних публікаціях О. Апраксіної, Л. Арчажникової, А. Бутник, Р. Верхолаз, Л. Гончаренко, Л. Гусейнової, Д. Кабалевського, Т. Карнаухової, М. Корецького, О. Ляшенко, А. Назарова, О.

Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, З. Румянцевої, Г. Ципіна, О. Щолокової. Методичні основи виконавської підготовки студентів-піаністів у спеціальних музичних навчальних закладах викладено у працях Л. Баренбойма, Г. Нейгауза, С. Савшинського, А. Щапова та ін. Разом із тим у більшості досліджень інструментальна підготовка розглядається фрагментарно — переважно з позицій виконавської техніки або методики навчання гри на інструменті, без достатнього урахування сучасних мистецьких трансформацій та комплексного характеру професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам музично-педагогічної та інструментальної підготовки, питання організації інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах сучасної мистецької освіти залишається недостатньо розробленим. Зокрема, потребують подальшого наукового обґрунтування особливості оновлення змісту інструментального навчання з урахуванням компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів. Недостатньо висвітленими залишаються питання інтеграції інструментально-виконавської підготовки з педагогічною та концертною діяльністю студентів, а також визначення педагогічних орієнтирів, які забезпечують формування цілісної професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Відсутність системного бачення інструментальної підготовки як багатовимірного педагогічного процесу зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Мета статті - розкрити сутність інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва й визначити її роль у формуванні професійної компетентності в умовах сучасної мистецької освіти.

Виклад основного матеріалу.

Інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва розглядається як цілісний складник їх фахової підготовки, що охоплює

оволодіння технікою гри на музичному інструменті, розвиток художньо-виконавського мислення, формування навичок музичної інтерпретації та готовності до педагогічної діяльності. Вона передбачає не лише відпрацювання виконавських умінь, а й усвідомлення художнього змісту музичного твору, здатність до його творчого осмислення та адаптації в освітньому процесі. Інструментальна підготовка студента-музиканта — це комплексний процес розвитку технічних, виконавських та творчих навичок гри на музичному інструменті, що включає опанування інструментальної техніки (рухи, координація), розвиток слуху й почуття ритму, емоційного втілення музики, артистизму та вміння інтерпретувати твори, готуючи студента до самостійної концертної та педагогічної діяльності. З огляду на специфіку професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, інструментальна підготовка має інтегративний характер і поєднує виконавський, педагогічний і творчий компоненти.[3, с. 64]. Саме така інтеграція забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця та його готовність до реалізації освітніх і мистецьких завдань у сучасних умовах.

Л. Ковальова-Гончарюк, В. Фрицюк у процесі наукового пошуку визначили, що ефективне формування інструментально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки буде успішним за впровадження таких педагогічних умов: розвиток спрямованості здобувачів освіти на вдосконалення інструментально-виконавської майстерності через активізацію їхньої самостійної діяльності під час роботи над художнім образом музичного твору; набуття досвіду виконавської діяльності майбутніми фахівцями в процесі здійснення контекстного навчання й концертно-виконавської діяльності в закладі освіти; сполучення традиційних й інноваційних підходів у процесі здійснення практично орієнтованого розвитку інтерпретаційних умінь студентів; забезпечення діалогічного характеру педагогічної взаємодії з майбутніми

вчителями-музикантами в інструментальному класі на основі врахування індивідуальних особливостей кожного з них [1, с. 180].

З метою ґрунтовнішого розуміння сутності інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва доцільно розглянути її структуру. Аналіз науково-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що інструментальна підготовка має складну, багатокомпонентну будову та реалізується як цілісний педагогічний процес. У структурі інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва можна виокремити такі взаємопов'язані компоненти: **технічно-виконавський компонент**, що передбачає формування інструментально-технічних умінь і навичок, необхідних для вільного володіння музичним інструментом, розвитку моторики, координації, артикуляції та звуковидобування; **художньо-інтерпретаційний**, спрямований на розвиток музичного мислення, уміння осмислювати художній зміст музичного твору, здійснювати його стилістично обґрунтовану інтерпретацію та виявляти індивідуальне виконавське бачення; також можна виокремити **педагогічний компонент**, який забезпечує формування здатності майбутнього вчителя музичного мистецтва передавати інструментально-виконавський досвід у процесі навчання, пояснювати технічні та художні завдання, добирати ефективні методи і прийоми навчання гри на музичному інструменті, що здобувач освіти зможе продемонструвати як і на фахових предметах та педагогічних практиках закладів освіти у процесі навчання; **концертно-виконавський компонент**, який сприяє набуттю досвіду публічного виконання, розвитку сценічної культури, емоційної стійкості та готовності до творчої самореалізації в умовах концертної діяльності. [4, с. 46, 48]. Саме взаємодія зазначених компонентів забезпечує цілісність інструментальної підготовки та її спрямованість на формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. У контексті нашого дослідження інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва розглядається як цілісний і багатовимірний педагогічний процес, спрямований на формування інструментально-

виконавських, художньо-інтерпретаційних і педагогічних умінь, а також готовності до творчої та концертної діяльності в умовах сучасної мистецької освіти. Таке розуміння інструментальної підготовки дає змогу розглядати її не лише як процес оволодіння виконавською технікою, а як важливий чинник професійного становлення майбутнього педагога-музиканта, здатного до творчої самореалізації та ефективної музично-педагогічної діяльності.

Сучасна мистецька освіта орієнтується на підготовку фахівця, здатного до творчої, педагогічної та виконавської діяльності, що зумовлює необхідність оновлення підходів до інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Умови сучасного освітньо-мистецького простору передбачають перехід від традиційної репродуктивної моделі навчання до особистісно орієнтованої та компетентнісної, у центрі якої перебуває студент як активний суб'єкт навчальної і творчої діяльності. [6, с.143].

Однією з ключових особливостей інструментальної підготовки в сучасних умовах є її спрямованість на формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Це передбачає інтеграцію технічно-виконавських умінь із художньо-інтерпретаційною та педагогічною складовими, що забезпечує цілісність професійної підготовки. Інструментальне навчання дедалі більше розглядається не лише як процес оволодіння виконавською технікою, а як засіб розвитку музичного мислення, творчої ініціативи та здатності до самовираження. Важливою особливістю інструментальної підготовки в умовах сучасної мистецької освіти є поєднання навчальної та концертно-виконавської діяльності студентів. [8]. Концертна практика виступає ефективним педагогічним засобом формування виконавської майстерності, сценічної культури, емоційної стійкості та професійної впевненості майбутніх учителів музичного мистецтва. Участь у концертних заходах сприяє усвідомленню соціальної значущості музичного мистецтва та активізує процес творчої самореалізації студентів. Оновлення інструментальної підготовки також пов'язане з упровадженням інноваційних педагогічних підходів і технологій. Зокрема, особистісно орієнтований підхід

забезпечує врахування індивідуальних виконавських можливостей і творчих потреб студентів, тоді як діяльнісний підхід спрямований на формування практичних умінь через активну музично-виконавську діяльність. Компетентнісний підхід, у свою чергу, дозволяє зорієнтувати інструментальну підготовку на формування здатності застосовувати набуті знання та вміння у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах сучасної мистецької освіти набуває комплексного характеру та потребує системного оновлення. Її ефективність залежить від цілісної інтеграції виконавської, педагогічної та творчої діяльності, що забезпечує формування професійно компетентного, творчо активного та конкурентоспроможного фахівця.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного аналізу встановлено, що інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва є важливою складовою їх професійної підготовки та відіграє визначальну роль у формуванні фахової компетентності педагога-музиканта. Вона забезпечує цілісне поєднання виконавської, педагогічної та творчої діяльності, що відповідає сучасним вимогам мистецької освіти. З'ясовано, що в умовах сучасної мистецької освіти інструментальна підготовка набуває комплексного характеру та виходить за межі традиційного засвоєння технічних навичок гри на музичному інструменті. Її зміст спрямовується на розвиток художньо-виконавського мислення, інтерпретаційних умінь, творчої ініціативи та готовності до професійної самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва. Також під час даного дослідження встановлено, що ефективність інструментальної підготовки значною мірою залежить від упровадження сучасних педагогічних підходів, зокрема компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного, які забезпечують активну позицію студента в освітньому процесі та сприяють формуванню його професійної самостійності. Важливу роль у цьому процесі відіграє інтеграція навчальної та концертно-виконавської діяльності, що створює умови для набуття практичного досвіду

публічного виконання та розвитку сценічної культури. Підсумовуючи усе вище сказане, можна стверджувати, що цілісна організація інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає взаємодію технічно-виконавського, художньо-інтерпретаційного, педагогічного та концертно-виконавського компонентів. Така взаємодія сприяє формуванню професійної компетентності, виконавської майстерності та готовності до творчої педагогічної діяльності в умовах сучасного освітньо-мистецького простору. Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо в розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов удосконалення інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а також у вивченні можливостей використання концертної діяльності як ефективного засобу розвитку музично-творчих здібностей студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ковальова-Гончарюк Л. О., Фрицюк В. А. Педагогічні умови формування інструментально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 36. С. 177-180.
2. Лабунець В. Концептуальний підхід до інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: педагогіка. 2015. Вип. 1 (15). С. 126-131.
3. Пляченко Т. М. Формування інструментально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. Професійна мистецька освіта і художня культура : виклики XXI століття: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 16–17 жовтня 2014 р.). Київ, 2014. С. 61-67.
4. Ткаченко, М. О. Специфіка та зміст фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і

психології: від теорії до практики: збірник тез Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 14–15 жовт. 2016 р. С. 46-49.

5. Kin O., Tkachov A. The problem of harmonious development of a personality in the pedagogical heritage of the western European scientists of the XX century. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. Prague: OKTAN PRI s.r.o., 2020 P. 651-661.

6. Гончаренко Л. Формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 112. 2012. С. 142–149.

7. Гусейнова Л.В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання музики. Київ. 2005. 18 с.

8. Карташова Ж. Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в ансамблевому класі. Збірник наукових праць. Вип. 6. Част. 2. Київ, С. 90–94.